

Ainekode	STS 231	Aine nimetus	Ühiskondlik muutus Ida-Euroopas ja endises Nõukogude Liidus I
Punktid	kaks ainepunkti	Õppejõu nimi	Karmo Kroos

Eeldusnõuded (mõne keele oskus; teatavate kursuste eelnev läbimine vms.)

Heal tasemel inglise keel (üliõpilane peab olema võimeline lugema akadeemilist kirjandust inglise keeles). Kasuks tuleb majandusliku mõtte, ökonoomika aluste ja sotsioloogia eelnev edukas läbimine, kuigi tööd tehes saab hästi hakkama ka ilma nende ainete eelneva läbimiseta.

Mis keeles loeng toimub

Eesti keeles

Õppetöö vorm (loeng, seminar vms.)

Loeng

Kursuse lühikirjeldus

Annotatsioon:

Ida-Euroopa ning endise Nõukogude Liidu liiduvabariikides on viimase kümnendi jooksul toimunud kõige ulatuslikum ühiskondlik muutus, mida inimkond on näinud pärast Teist Maaailmasõda. Eksperimendid sotsialistliku plaanimajandusega on Euroopas lõpule jõudnud ja andnud sotsiaal-teadlastele, poliitikutele ning reformaatoritele võimaluse oma teadustöid, tõekspidamisi, ideid ning tundeid praktikas katsetada. Idaplokki võib liialdamata pidada *elavaks laboratooriumiks*, millise olemasolust võisid unistada vaid väga vähesed teadlased. Nüüd on ta siis olemas! Kuid kahjuks või õnneks, oleme meie need, kellel on au olla katsetuste objektiks–katsejānesteks, kelle peal testitakse ühtede või teiste poliit-ökonoomiliste ideede tõekspidamist.

8. mail käesoleval aastal kirjutas Mart Laar Eesti Päevalehes: "Valitsus on endale väga selgeks teinud Eesti valikuvõimaluste ulatuse ja ka selle, millise aja jooksul üks või teine otsus inimeste elule reaalselt mõju avaldama hakkab." Mis olid need vaiku variandid, mis EV valitus on endale selgeks teinud, jäi meie peaministril avalikkusele lahti seletamata. Vältides populismi ja laskumata tunnetesse, püüabki antud kursus võtta riigimeheliku vaatevinkli ja tuua üliõpilaste jaoks nähtavale jäämäe varjatud osad: Püüame üheskoos analüüsida võimalikke ühiskonna-arengu variante, tehtud valikuid ja nende tagajärgi.

kursuse eesmärk

Kursuse eesmärgiks on luua selge arusaam sotsialistlikust poliit-ökonoomilisest süsteemist ja miks see kokku varises; millised olid reformaatorite ees seisnud valikuid ja tehtud valikute sotsiaalseid tagajärjed. Lühidalt öeldes tutvustada regioonis toimuvaid ühiskondlike muutusi, edu, ebaedu ja mida on sellest ühiskondlikust muutusest nii meil kui teistel õppida.

Käsitlusele tulevad teemad loengute lõikes

1. **SISSEJUHATUS**—tutvustatakse kursust, õppejõudu, nõudmisi
2. **MAJANDUSARENGU MUDELID JA ALTERNATIIVID**
Tutvustatakse lühidalt kuute majandusaegu populaarseimat mudelit:
  - a. monetarism
  - b. avatud majandus (*outward looking strategy*)
  - c. industrialiseerimine/impordi asendamine
  - d. roheline revolutsioon
  - e. ümberjaotavad strateegiad (*redistributive strategies*)
  - f. sotsialistlikud mudelid
3. **MIDA KUJUTAS ENDAST SOTSIALISTLIK POLIIT-MAJANDUSLIK SÜSTEEM JA KUIDAS SEE FUNKSIONEERIS?**
  - a. sotsialismi ideoloogilised alused
  - b. sotsialismi majanduslikud alused
  - c. sotsialismi poliitilised alused
  - d. sotsialismi sotsiaalne struktuur
4. **ESMASED PÜÜDED REFORMIDA SOTSIALISTLIKU SÜSTEEMI**
Reformid Poolas, Ungaris ja Nõukogude Liidus enne 1989 aastat.
5. **MIS KUKKUS SOTSIALISTLIK SÜSTEEM EUROOPAS KOKKU?**
Tutvustatakse erinevad, nii rohkem kui vähem, teoreetilisi seisukohti
6. **SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KAS ON KUSAGILT ÕPPIDA?**
Kas Ladina Ameerika ja/või Aasia kogemustest annaks midagi õppida?
7. **SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - MIDA TEHA?**
Käsitletakse 1990de alguses valitsenud ideoloogilist kliimat ja ühes sellega reformipakketi, mida tuntakse *Washingtoni konsensuse* nime all.
8. **SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA I**
Vastandatakse ja tutvustatakse radikaalse (*gig bang*) ja ettevaatliku (*gradualist*) strateegia seisukohti
9. **SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA II**
Lühema- ja keskmise kestusega stabiliseerivad kohandumis-reformid (Short & midium-term adjustment reforms for stabilistaion).
10. **SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA III**
Pikemajalised strukturealsed reformid jätkuvaks majanduskasvuks (Lond-term structural refoms for sutainable growth)
Käsitlust leiavad privatiseerimine--kas kvantiteet on kvaliteet?; usk, lootus ja tegelikkus Ida-Euroopa ja endise NL inimkapitalist; reformid sotsiaal sektoris (tervishoiu-, haridus- ja pensioni-reformid)
11. **MEIE AJA KANGELASED**
Kes võitsid ja kes kaotasid post-kommunistlikest reformidest; mis oli ja on radikaalsete reformide sotsiaalne hind.
12. **MIKS OSADEL SIIRDERIIGIDEL LÄHEB HÄSTI JA TEISTEL HALVASTI?**
  - a. ajaloolise pärandi selgitus
  - b. struktureaalne selgitus
  - c. kultuuriline selgitus
  - d. korupitooni ja omakasu selgitus (*rent seeking explanation*)
  - e. geograafiline selgitus
  - f. institutsionaalne selgitus
  - g. eliidi (mitte)jätkamise selgitus
13. **MIDA ON POST-KOMMUNISTLIKUST SIIRDEST ÕPPIDA?**

Kohustuslik kirjandus

MAJANDUSARENGU MUDELID JA ALTERNATIIVID

Griffin, Keith. "Many Paths to Development" in Alternative Strategies for Economic Development. Macmillian / OECD Development Center, 1989 (1991), pp. 24-35.

MIDA KUJUTAS ENDAST SOTSIALISTLIK POLIIT-MAJANDUSLIK SÜSTEEM JA KUIDAS SEE FUNKSIONEERIS?

Haav, Kaarel. "J. Stalin ja Nõukogude Võimu Olemus" in Haav, Kaarel and Ruutsoo Rein Eesti Rahvas ja Stalinlus: Ajalugu ja tänapäev, Tallinn: Olion, 1990, pp. 8-30.

Szelényi, Ivan; Beckett, Katherine and King P. Lawrence. "The Socialist Economic System" in Smelser Neil J and Swedberd Richard eds. The Handbook of Economic Sociology, Princeton N.J. & NY: Princeton Univ. Press & Sage, 1994, pp. 234-251.

ESMASED PÜÜDED REFORMIDA SOTSIALISTLIKU SÜSTEEMI

Mau, Vladimir. "Experience of Reforming the Soviet Economy" in The Political History of Economic Reform in Russia, 1985-1994, London: The Center for Research into Communist Economies, 1996, pp. 9-47.

MIS KUKKUS SOTSIALISTLIK SÜSTEEM EUROOPAS KOKKU?

Lavoie, Don. Ch.2 in Rivalry and Central Planning: The Socialist Calculation Debate Reconsidered, Cambridge: Cambridge Univ. Press.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KAS ON KUSAGILT ÕPPIDA?

Kas Ladina Ameerika kogemustest annaks midagi õppida?

Nelson, Joan. The Politics of Economic Transformation: Is Third World Experience Relevant in Eastern Europe? Overseas Development Council, mimeo.

Kas Aasia kogemustest annaks midagi õppida?

Csaba, Laszlo. "The Political Economy of the Reform Strategy: China and Eastern Europe Compared" Communist Economies & Economic Transformation, Vol. 8, No. 1, 1996.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - MIDA TEHA?

Williamson, John. "What Washington Means by Policy Reform" in Williamson ed. Latin American Adjustment: How Much has Happened? Washington DC: Institute for International Economics, 1990.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA I

Laar, Mart. "The Success Model" Speech given at Concordia International Univ. Estonia, Haabneeme. 3. Oct. 1994. (Rep. in Journal of Democracy, 1996: 7 (1), pp. 96-101).

Balcerowicz, Laszek. "Common Fallacies in the Debate on the Economic Transition in Central and Eastern Europe" in Socialism, Capitalism, Transformation, Budapest & London: CEU Press, 1995, pp. 232-272.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA II

Hirschmann, Albert O. "The Changing Tolerance for Income Inequality in the Course of Economic Inequality" in Essays in Trespassing. Economics to Politics and Beyond. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1985, pp.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA III

Andreff, Wladimir. "A Critical Assessment of Privatisation in Transition Economies: Quantity Is Not Quality" Vezetestudomány, XXX, 7-8, 1999, pp. 69-89.

Nelson, Joan M. Selections from Reforming Health and Education: The World Bank, the IDB, and Complex Institutional Change, Washington DC: Overseas Development Council / Johns Hopkins Univ. Press, 1999.

MEIE AJA KANGELASED

Helleman, Joel. "Winners Take All. The Politics of Partial Reform in Postcommunist Transitions" World Politics 50, Jan. 1998, pp.

Eyal, Gil, Szelenyi, Ivan and Townsley, Eleanor. "Classes and Elites in the Changing Structures of Twentieth-Century Central European Societies" in Making Capitalism Without Capitalists: Class Formation and Elite Struggles in Post-Communist Central Europe, London & NY: Verso, 1998, pp. 17 - 45.

MIKS OSADEL SIIRDERIIGIDEL LÄHEB HÄSTI JA TEISTEL HALVASTI?

Communist Legacy (path-dependency)

Aaslund, Anders. "Heritage of the Gorbachev Era" in Kaufman Richard and Hardt John eds. The Former Soviet Union In Transition, Armonk & London: M.E. Sharpe, 1993, pp. 184-195.

Structural Explanation

Popov, Vladimir. "Investment, Restructuring and Performance in Transition Economies" Post-Communist Economies, Vol. 11, No. 4, 1999, pp. 445-462.

Cultural Explanation

TBD

Rent-Seeking Explanation

Aaslund, Anders. "Reform Vs. 'Rent-Seeking' In Russia's Economic Transition" Transition, 26, Jan. 1996, pp. 12-21.

Helleman, Joel S. Jones, Geraint and Kaufmann, Daniel. "'Seize the State, Seize the Day': State Capture, Corruption, and Influence in Transition", World Bank Policy Research Working Paper, No. 2444, Sept. 2000.

Geographic Explanation

Kopstein, Jeffrey S. and Reilly, David A. "Geographic Diffusion and the Transformation of the Postcommunist World" World Politics, 53, Oct. 2000, pp. 1-37.

Institutional Explanation

Brust, Laszlo. "Market Making as State Making" manuscript

Elite Change Explanation

Fish, Stevens. "The Determinants of Economic Reform in the Post-Communist World" East European Politics and Societies, Vol. 12, No. 1, Winter, 1998.

Kopstein, Jeffrey S., Reilly, David. Explaining the Why of the Why. A Comment on Fish's... East European Politics and Societies, Vol. 12, No. 1. Winter, 1998.

Bunce, V. "Regional Differences in Democartization: The East Versus the South", Post-Soviet Affairs, 14, 3, 1998, pp. 187-211.

MIDA ON POST-KOMMUNISTLIKUST SIIRDEST ÕPPIDA?

Stiglitz, Joseph E. Wither Reform? Ten Years of Transition. Keynote Address. World Bank Annual Bank Conference on Development Economics, Washington DC: April, 28-30, 1999.

Kolodko, Grzegorz W. Transition to a Market Economy and Sustained Growth: Implications for the Post Washington Consensus. Washington DC: The World Bank Policy Research Department, Dec. 1998, Extract, pp. 1-26.

Buiter, W. Lago, R. & Stern, N. "Promoting an Effective Market Economy in a Changing World" London: EBRD Working Paper, No. 21. pp. 1-52.

Kirjandusvasted/loengu ettevalmistamiseks kasutatud materjalid

MAJANDUSARENGU MUDELID JA ALTERNATIIVID

- Griffin, Keith. "Many Paths to Development" in Alternative Strategies for Economic Development. Macmillian / OECD Development Center, 1989 (1991).
- Gerschenkron, Alexander. Economic Backwardness in Historical Perspective, Harvard Univ. Press, 1962.

MIDA KUJUTAS ENDAST SOTSIALISTLIK POLIIT-MAJANDUSLIK SÜSTEEM JA KUIDAS SEE FUNKSIONEERIS?

- Ball Terence and Dagger Richard. Political Ideologies and the Democratic Ideal, 2nd Ed. Harper Collins 1995.
- Sandle, Mark. A Short History of Soviet Socialism, London and Philadelphia: UCL Press, 1999.
- Nove, Alec. An Economic History of the USSR, Harmondsworth: Penguin Books, 1972.
- Voslensky, Michael. Nomenklatura: Anatomy of the Soviet Ruling Class, Garden City NY: Doubleday, 1984.
- Viksins, George J. "Socialism in Practice: The Stalinist Model" in Economic Systems in Historical Perspective, Dubuque: Kendall/Hunt Publ., 1997, pp. 127-150.
- Brown, Stuart S, and Belkindas Misha V. "Who's Feeding Whom? An Analysis of Soviet Interrepublic Trade" in Kaufman, Richard and Hardt, John eds. The Former Soviet Union In Transition, Armonk & London: M.E. Sharpe, 1993, pp. 163-183.
- Kornai, Janos. The Socialist System. The Political Economy of Communism, Oxford & Princeton: Clarendon Press, 1992

MIS KUKKUS SOTSIALISTLIK SÜSTEEM EUROOPAS KOKKU?

- Balcerowicz, Leszek. "The Socialist Calculation Debate" and Reform Discussion in Socialist Countries' in Socialism, Capitalism, Transformation, Budapest & London: CEU Press, 1995, pp. 35-50.
- Lavoie, Don. Rivalry and Central Planning: The Socialist Calculation Debate Reconsidered, Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- "Computation, Incentives, and Discovery: The Cognitive Function of Markets in Market Socialism" The Annals of the American Academy, January 1990, pp. 72-79.
- Hayek, Friederich von. "The Use of Knowledge in Society" in Perspectives in Economic Thought, Ed. Martin C. Spechler. New York: McGraw-Hill Publishing Company, 1990, pp. 193-201.
- "Competition as a Discovery Procedure" In New Studies in Philosophy, Politics, Economics and the History of Ideas, Chicago, University of Chicago Press, 1978, pp. 179-190.
- Mises, Ludwig von. "Economic Calculation in Socialism" in Socialism: An Economic and Sociological Analysis reprinted in Bornstein, Morris ed. Comparative Economic Systems Models and Cases, 6th ed. Homewood & London: Irwin, 1989, pp. 175- 181.

ESMASED PÜÜDED REFORMIDA SOTSIALISTLIKU SÜSTEEMI

TBD

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KAS ON KUSAGILT ÕPPIDA?

- Woo-Cummings, Meredith. Developmental State, Ithaca and London: Cornell Univ. Press, 1999.
- Greskovits, Bela. The Political Economy of Protest and Patience: East European and Latin American Transformations Compared, Budapest: CEU Press, 1998.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - MIDA TEHA?

- Dani, Rodrik. "Understanding Economic Policy Reform" Journal of Economic Literature, Vol. XXXIV, March 1996, pp. 9-41.
- Allsop, Christopher & Kierzkowsky, Hendryk. "The Assessment: Economics of Transition in East and Central Europe" Oxford Review of Economic Policy, Vol. 13, No. 2, 1997, pp.
- World Bank. World Development Report 1996. From Plan to Market, Oxford & NY: Oxford Univ. Press, 1996.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA I

- Islam, Shafiqul. "Conclusion: Problems of Planning a Market Economy" in Islam & Shafiqul eds. Making Markets. Economic Transformation in Eastern Europe and Post-Soviet States. NY: Council on Foreign Relations Press, 1993, pp.
- Roland, Gerard. "Political Constraint and the Transition Experience" in Zecchini ed. Lessons from the Economic Transition. Central and Eastern Europe in the 90s. 1996, OECD, Kluwer.
- Greskovits, Bela and Bohle, Dorothee. "Development Paths on Europe's Periphery:

Hungary's and Poland's Return to Europe Compared" manuscript (published in Polish Sociological Review 2001 no. 1)

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA II

Kornai, Janos. "Transformational recession: the main causes" The Journal of Comparative Economics, Vol. 19. no. 1. pp. 37-52.

Acuna, Carlos H. and Smith, William C. "The Political Economy of Structural Adjustment: The Logic of Support and Opposition to Neoliberal Reform" in Acuna, Smith and Gamarra eds. Latin American Political Economy in the Age of Neoliberal Reform. Theoretical and Comparative Perspectives for the 1990s, New Brunswick & London: Transaction Publ., 1994.

SIIRE PLAANIMAJADUSEST TRURUMAJANDUSSE - KUIDAS SEDA TEHA III

EBRD. "Human Capital, Technology and Skills" in Transition Report 2000: Employment, Skills and Transition, London: EBRD, 2000, pp. 113-124.

Paasi, Marianne. "Restructuring the Innovation Capacity of the Business Sector in Estonia: Business Survey Result" Economics of Transition, Vol. 8 (1) 2000, pp. 175-95.

Laporte, Bruno & Schweitzer Julian. "Education and Training" in Labor Markets and Social Policy in Central and Eastern Europe: The Transition and Beyond, Oxford: Oxford Univ. Press for WB/LSE, 1994, pp. 260-285.

Deacon, Bob. "Eastern European welfare states: the impact of the politics of globalization", Journal of European Social Policy, 10:2, May 2000, pp. 146-161.

Kornai, Janos. "Reform of the Welfare Sector in the Post-Communist Countries: A Normative Approach" in Nelson, Joan M; Tilly, Charles; and Walker, Lee (eds.) Transforming Post-Communist Political Economies. Washington DC: National Academy Press, 1997a, pp. 272-298.

----- "The Reform of the Welfare State and Public Opinion", The American Economic Review, May 1997b, pp. 339-343.

MEIE AJA KANGELASED

Narusk, Anu and Hansson, Leeni. Estonian Families in the 1990s: Winners and Losers, Tallinn: Institute of International and Social Studies / Estonian Academy Publ., 1999, pp. 11-27, 240-255.

MIKS OSADEL SIIRDERIIGIDEL LÄHEB HÄSTI JA TEISTEL HALVASTI?

TBT

MIDA ON POST-KOMMUNISTLIKUST SIIRDEST ÕPPIDA?

Stiglitz, Joseph E. Wither Reform? Ten Years of Transition. Keynote Address. World Bank Annual Bank Conference on Development Economics, Washington DC: April, 28-30, 1999.

Ekiert, Gregorz. Ten Years After. East European Politics and Societies, Vol. 13. No. 2 Spring 1999, pp.

Poznanski, Kazimierz. "Recounting Transition" East European Politics and Societies, Vol. 13. No. 2 Spring 1999, pp.

Buiter, W. Lago, R. & Stern, N. "Promoting an Effective Market Economy in a Changing World" London: EBRD Working Paper, No. 21. pp. 1-52.

Kolodko, Grzegorz W. Transition to a Market Economy and Sustained Growth: Implications for the Post Washington Consensus. Washington DC: The World Bank Policy Research Department, Dec. 1998, Extract, pp. 1-26.

